

BARTHA ANTAL

„Ami nem az értelem szerint való, az rút.”

(L. Feuchtwanger)

László Gyula fordultatos nyilatkozatában (TSz., 1976. 1–2. 246–249) szóvá tette őstörténeti népszerűsítésünk gondjait. Aggódva állapította meg, hogy a magyar nép sumér eredetének teóriája, amelyeket az emigráció bocsátott útjára, itthon is tömegeket hódít. Közli elgondolásait, mit lehetne tenni annak érdekében, hogy az olvasók rádöbbenjenek, tévhit fogságába kerültek. Szabad vitára gondol a sumér eredet fikciójának híveivel; nagyözönségünk érezze, komolyan vesszük a szemben álló felet és győződjék meg, jó szándékú emberek vitatkoznak.

Jegyzetem elején méltatom László Gyula állásfoglalását a „kettős honfoglalás” problémájában. Megállapítja, feltevésnek és nem eredménynek tartja. Olvasóit ismételten arra inti, ők is tekintsek feltevésnek.

A továbbiakban László Gyula gondolatai által kijelölt úton haladok tovább, helyenként párbeszédet folytatok velük.

Előre bocsátom, a magyar őstörténetben való jártasság nem kiváltsága a hazai tudósoknak. Nyugati országban élő magyar származású vagy idegen tudós keze alól kerülhet ki szakzerű magyar őstörténeti mű. Ennek egyetlen feltétele, a tudományos megközelítés iránti lojalitás.

Időközben a László Gyula által szóvá tett helyzet jó irányban változott. Pusztai J. (Valóság 1975. 12. 50–60. l.), ezt követően Komoróczy G. nagyszerű könyvében (Sumér és magyar? ), majd cikkében (Valóság, 1976 10., 102–107) mutatták ki a sumér eredet alaptalanságát. Kiderült, közös gondok foglalkoztatják és készítenek megnyilatkozásra a szakértőket.

László Gyula hivatkozásai bizonyítják, a magyar őstörténetírásban hagyományai vannak a szemléletek összezapásának. Felemlíti: annak idején a Habsburg uralomnak „jól jött” a halzsíros finnugor rokonság a nemesi magyar büszkeség ellenében. Megjegyzem, a honfoglalással és a kalandozásokkal járó harcok még ennél is jobban kézre játszottak a magyar-ellenes hangulatok és teóriák szításának. Ezért inkább azt állítanám előtérbe, hogy a magyar őstörténetírás haladó és konzervatív történelemszemléleti irányzatok megütközésének régi színtere. Néha ugyanazon szerző életművében mindkét fő irányzat keveredése lelhető fel. A történelemszemléleti viták, esetenként aktuális politikai nézetkülönbségeket is tükröztek. László Gyula, akárcsak az őstörténet többi művelője, nem szereti, ha tárgyunk a rendeltetésével összeférhetetlen törekvések eszközeként kerül felhasználásra. Sajnálatos, amikor a magyar őstörténetnek problematikus nyitott kérdései, nehezen ellenőrizhető vonatkozásai, és a mindezeknél fogva fennforgó hiányos magyarázatok szinte kivédhetetlenül kerülnek újkori mítoszok és a belőlük kisarjadó reakciós eszmék érveibe. E fejlemény jól ismert a leszerepelt turanizmus példáján.

Az utóbbi időkben a képzeletet megragadó őstörténeti felfedezések hírei érkeznek, kiváltképpen a Közel-Keletről. E felfedezések feldolgozása és a valamennyire is szilárd eredmények elérése sok szakágazatnak évekbe, sőt évtizedekre ad elfoglaltságot. Ha pedig az előzetes népszerűsítésben nem eléggé hangsúlyos az óvatosságra intés, szárnyakat kap a dilettantizmus és a magyar őstörténet délibábját kergeti a Közel-Keleten. Holott az ottani országok őstörténetének semmi közvetlen kapcsolata a magyar őstörténettel nincs.

A magyar nép sumér eredetének fikciója nem újdonság. Életre keltésében az új őstörténeti felfedezések, kétségen kívül, közrejátszottak. A valóban új mozzanata, hogy reakciós magyar emigráns körök galvanizálták életre. S alighanem kerülő úton jut hozzánk irdalma. Az import hangsúlyozásával

nem szándékozom kisebbiteni a hazai, zajos hívek készséges szolgálatait és közreműködését a koholmány feltámasztásában.

László Gyula nyilatkozata nem vezeti el az olvasót ahhoz a szellemi forráshoz, ahonnan a sumér származás teóriája és módszere ered. A lelőhely körüljárása érdekében idézek Badiny Jós F. „Káldeától Ister-Gamig. A sumir őstörténet” címet viselő könyvéből. „Nemzetünk – az alig 10 millió magyar – pusztulóban van. Az emigrációk „csak magyarul beszélői” itt nem számítanak. Ezek a régi Hazának és az új hazájukban is csak terhet jelentenek és sem ide – sem oda nem sorolhatók. Majd eltűnnek – miután egy ideig kellemetlenkedtek az otthoni és az emigrációs magyar köröknek is. A Feltámadásban csak az otthoni magyar ifjúság ereje és az emigráció apostolainak szava a fontos. Az otthoni magyar ifjúság élni akarása, fajtisztaságra való törekvése – tehát, hogy magyar fiú magyar lányt vegyen el és magyar lányok csak magyar fiúnak adják oda magukat – ez a jövőnk. A szabad földön szabadul beszélő apostoloknak pedig hirdetni kell a Magyar hagyományokat.” (134–135) E kancsali eszmefuttatást rögvest követően kohol egy 1000. október 9-én (!!) kelt rendeletet, amellyel I. István király a rovásírás használatát betiltotta. A „fajtisztaság” fogalmát, „a magyar örökséget elsajátító Izrael népe” (134) és „a Torah engedelmével kreált és meddőített Mária-kultusz” (228) kitételek minősítik. Felvilágosít, hogy Jézus nem zsidó, hanem sumir-káld-subar (ősmagyar) népből származik, első követői is magyarok voltak (216). Feldereng benne: eszméinek a szabad föld sem igazán jó, mert nyugaton nincs barátja a magyarnak, mindenki összefog a felsőbbrendű magyar nép kiirtására (70).

Nem egy kivételesen patalogikus esetbenél időztem el. Az idézet, a suméros irodalmat átszövő lényegét adja vissza, az értelem-ellenességét. Alkotó részei; nemzethalál vízió, fellengzőség, koholmányok és jobboldali (itt fasiszta) aktuál politikai állásfoglalások, tetejükben érzélgős manipuláció a hazafisággal. A „Szittyakürt”, ősmagyarkodó címet viselő nyilas lap, szalagcímes vezércikkben (15. évf. 8. szám) tudtul adta, hogy a magyar nép sumér származása bizonyított és név szerinti méltatásban részesíti a suméros szerzőket – köztük hazai nevek is találhatók. Szép kis elismerés! Persze, a nyilas lap a sulykot alaposan elveti, amikor a díszes társulat minden tagját egy véleményen levőnek tünteti fel. Közös lényegüket illetően azonban alighanem közel jár az igazsághoz; a magyar őstörténet, akár ennek suméros rögeszméje, valamennyiük kezében csupán a kíváncsiságot felkeltő közeg, reklámfogás, a reakciók aktuál politikai vélemények terjesztéséhez, a hazai tudomány és művelőinek szidalmazásához. Tárgyilagosságuk ritka pillanataiban az ő értelmükben is felötölhet, hogy belső huzakodásaiknak és propagandájuknak tárgya, a sumér eredet, oly távol áll a tudományos nyelvtörténeti hasonlításoktól és a magyar őstörténettől, mint Makó Jeruzsálemtől.

A nyilas lapocskának egy dolog felől sikerült meggyőznie, nem jó szándékú emberek állnak velünk szemben. E meggyőződésemben még László Gyulának sem sikerül megengatnia.

Bárhol is találkozom velük, így László Gyula cikkében is, zavarba ejtenek az ilyen általánosítások „közvéleményünk”, „közönségünk”, „nagyközönségünk”. Amit analitikusan, az adott helyzethez illeszkedve, nem látok át, az elbizonytalanít. Tudom persze, hogy ezek a dolgok léteznek. Amit nem tudok: László Gyulának állt-e rendelkezésére felmérés? Én nem rendelkezem ilyennel, ezért nincs lehetőségem általánosítást a valósághoz viszonyítani. Mégsem gondolom, bárkit is meglepésztettek, amikor azt a véleményemet hangoztatom, hogy a sumer eredet áltudományos irodalma idehaza egy speciális irányultságú csoport érdeklődését csigázta fel. László Gyulának azért sem sikerült eloszlatnia bizonytalanságomat, mert nem azt írja, amire gondol, a következő megállapításában: „közönségünkbe tudatformáló erőként hatolt be az emigráció őstörténeteszemlélete.” A szemlélet fogalmának a helyzetre nem illő alkalmazását érzékelem.

A nyugaton élő magyarok körében a sumér származás nagy népszerűségnek örvend. A tőlük kapott levelekből azonban arról értesülök, hogy vannak, akik az emigráció sumereskedő áltudományát és történelemszemléletét illetően fenntartásokkal élnek vagy elutasítják azokat. Tudatlanságom nem engedi az általánosítást abban a vonatkozásban, hogy mekkora az így vélekedők aránya a nyugaton élő magyarok körében.

Itthon az emigráció propagandájának áltudományos őstörténeti csomagolása szerzett híveket. Abban mégsem kételkedem, ha valahol – László Gyula szavaival élve – „szellemi feszültség” létezik, úgy a sumér származás hazai hívei és apostolai érezhetnek ilyesmit, akiket az emigráció történelemszemlélete kínos helyzet elé állít. Gondolom, hogy pl. Padányi V. eszmefuttatása a háborús bűnös német tábornokok ártatlanságáról vagy a könyvpusztításról, köreikben nem aratott osztatlan sikert. Úgy gondolom ezért, hogy tudatformálóként az emigráció történelemszemlélete még e sajátos irányult-

ságú olvasók közt sem ért el átütő sikert. Mert elfogadása esetén nemcsak a haladás híveitől, hanem az emberiség konzervatív, tisztességesen gondolkodó részétől is elszigetelődnének. Elképzelhetőnek tartom, akadnak emberek itthon, akikben az emigráció történelemszemlélete is megértésre talál. Számukra a sumér fikció frissítő tápanyag reakciós érzelmeik élesztéséhez.

A tisztánlátás és -láttatás érdekében hivatkozom a sumér teória szemléleti lényegére, amelynek csupán burkolatát készítették áltudományos őstörténetből.

Nem csatlakozhatom László Gyula elgondolásához, aki szerint komoly kötetet érdemelne az ügy, amelyben szeretettel kellene írunk. Tudományágunk iránti szeretet és a demokrácia érdekei attól óvnak, hogy koholmányok készítőit egy percig is komolyan vegyük. Az őstörténi dilettantizmus feneketlen bugyrából mindig elő lehet varázsolni egy őstörténi „csoda kacsát”, repülni ugyan nem tud, de ezt rá lehet fogni, és így a vitakozgatásnak vége nem lenne. Komoróczy Gézával értek egyet, aki megjegyezte, a tudományos sumerológiának nem feladata a képtelenségek cáfolása. A magyar őstörténet szakértői sem tervezhetnek, hol a turáni, hol pedig a sumer származás cáfolása jegyében.

Készséggel csatlakozom László Gyula azon véleményéhez, amikor örömtelenül ismerem be, nem vagyunk eléggé mozgékonyak, és ezen változtatnunk kell. Engedelemmel megemlítem egy fontos alapelv sokoldalú népszerűsítésének – időszerűségét. Nevezetesen: a történelem kutatója csak azt ismerheti meg, amiről a történés üzenetet hagyott hátra. Az üzenet minősége pedig a levonható következtetések minőségét szabja meg. Korhú adatsorok hiányában vagy ambivalens adatok birtokában, feltevések és ötletek keresik a megoldásokat. Ezek értékes gondolati eredmények, de nem bizonyítékok. A bizonyíték nehéz fajsúlyú fogalom, az őstörténetben ritkább vendég, mint a természetben a fehér holló. Érthetővé kell tennünk az őstörténetünket olyan fokon, amilyen a legújabb korok történetét ismerjük, soha meg nem ismerhetjük. Egy másik előtérbe került feladat: az alapvető okok feltárásával kell rámutatnunk, hogy kivétel nélkül, minden nyelvcsalád népeinek igen jelentős fejlődésbeli különbségek alakultak ki. Tapasztaljuk ezt az uráli népek körében is. Az egyenetlen történelmi fejlődés törvényének működéséből következően, az ósmúltban már megjelent különbségek sem a nemzeti megdicsőülés, sem pedig a kisebbség eszméjének megalapozásaként számításba nem jöhetnek. Ez a helyzet őstörténetünknek uráli forrásait illetően is.

Előgedetlenek, minden igyekezetünk ellenére, mindig lesznek, akik találnak okot áltudományos légvárak építéséhez. Az irracionalizmus, a délibáb úzás, nehezen kezelhető tünet. E kóros tünetre nézve László Gyula szemléletes példákat említ. Óvása ellenére, hogy a „kettős honfoglalás” feltevése, akadtak, akik „a magyarság ellenségének” nevezték az ellene érvelőket. Tartok attól, hogy az adott és a hasonló eseteket László Gyula félreismerésből minősíti a „nemes honszerzem” egészséges állapotának. Annak „nyomorult torzképe” a helyes kórisme, amit Széchenyi István már 1846-ban körülírt. (MTA. Evkönyvei 8. köt. 31. l.) A beteges tünetek izolálásának és gyógyításának érdeke megkívánja az állapot körülírását. Érzésem szerint, a gyógyítás nem teljesen tartozik a történettudomány hatáskörébe.

Ide vágó kijózanító megállapítást tesz László Gyula, amikor leszögezi: a régészet szakértelmet tételez fel. Hozzá teszem, vonatkozik ez a történelmi nyelvhasználat és az őstörténet művelésére is.

Egy helyreigazítást kell tennem. László Gyula szóvá teszi, hogy szerinte, a készülő Tízketetes Magyar Történet nem vesz tudomást „az emigrációnak tömegekbe hatoló tanairól”. A kérdéses mű illetékes része pontosan olyan arányban foglalkozik a sumér származás ötletével, amennyit megérdemel. E vonatkozásban bővítés szükségét nem látom be, ilyet nem tervezek, mert hatalmas optikai csalódást okoznék vele. Ezért is túl erősnek találok a „tömegek” fogalom alkalmazását. Megragadom az alkalmat, hogy megköszönjem László Gyulának a közérthetőség számon kérését. Mentségemül hozom fel: őstörténetünk földrajzi körülményeiből, meg a tudomány fogalomkészletéből következően, az idegen eredetű szakkifejezések használata elkerülhetetlen. Helyükbe magyar szavakat állítani értelmetlen és megtévesztő lenne – ráadásul ilyeneket találni sem lehet.

Megjegyzéseim végére maradt az egyetlen bírálat. László Gyula különböző szakértőknek szán feladatokat a sumér eredet rögzítésének megcáfolásában. Önmaga számára viszont nem hagyott fenn feladatot. Ennek kapcsán hivatkozom szép gondolatokban gazdag tanulmányára, amelyben László Gyula önmagáról állapítja meg, lassacskán „valamiféle jelképi” alakot vesz fel (Tiszatáj 1976. 10. szám, 26). És tovább fűzve a gondolatsort megjegyzi, nem ismer rá arra a képre, amely róla formálódik más emberekben – mégis állítom – a jelkép követésre méltó.